

30/10/85

Εγκυκλοπαιδείας

Αφού τό ξέρανε

Αρκετά έπικαιρο: Εορθεύει καν εκατομμύρια πολλά για τή άρκουδοθεάματα και τή καλλιτεχνικά ναυαγία των πλοίων και δέν θά άπομείνει σχεδόν τίποτε άπ' αλά αυτά στην πολιτιστική άνάπτυξη τής πόλης. Τώρα μός μιλούνε για λίττητα, άπειλούνται τρομερά και φοβερά, θά περιοριστούν τή κονδύλια για τή θέατρα κ.λ.π., κ.λ.π. Αφού τό ξέρανε έδώ και μήνες πολλούς ότι τή οικονομική τής είναι έτοιμότητα, τί τής θέλανε τίς παράτες, τίς γιορτές και τίς σπατάλες; Ομολογουμένως, είναι παράλογο, θέατρο και όπείποτε άλλο.

Πάντα ριγμένο

Ξαναγυρίζουμε σέ ένα θέμα, πού πονάει: ενώ δίδονται εκατομμύρια επί εκατομμύριων για πλήθος ανάγια και άνοστα πράγματα, παραμένουν πάντα άβυσσότητα οι λογοτέχνες. Κι αυτό όχι όπό οικονομική άποψη τόσο, όσο γενικότερα, στην αξιοποίηση και προβολή τού έργου τους. Τά κείμενά τους χρησιμοποιούνται άπό όλους χωρίς καμιά άποζημίωση, τή ραδιόφωνο ή τή τηλεόραση όταν μεταδίδουν κείμενά τους δέν τούς άποζημιώνουν, ενώ πληρώνεται άκόμη κι αυτός πού γυρίζει τή διακίηση για νά γίνει ή έγγραφη. Οι έκδότες σπάνια πληρών τή ύποσχέσεις τους, γραπτές ή προφορικές, ενώ εμφανίζονται αιώνια άναγκασμένοι για τήν... άστοργία τού κράτους πρós τή θείλια. Τά διάφορα φεστιβάλ άγνοούν έπίσης τήν λογοτεχνία, έκτός κι άν είναι να προβληθεί κάποιος ήμετερος, συνήθως κομματικός. Ποιάς έπίθεσης σ' αυτόν τόν φθόνονα κόσμο θά κάνει κάτι για νά βοηθήσει τήν λογοτεχνία μας;

Μέ Αίγα λόγια

Φειδωλές σέ χρόνο και λόγια έροκομθούν νά είναι οι τηλεοπτικές έκπομπές, πού άναφάνονται στην Θεσσαλονίκη και τού 2.300 χρόνια τής. Παρά τίς έπαγγελίες, ή δημιουργία τηλεοπτικού σπαθμού στην συμπρωτεύουσα ή ή καθιέρωση έκπομπών μεγάλων και τακτικών, πού θά άναφάνονται σ' αυτήν, τή ζωή τής, στά έπιτεύγματα τής, έμειναν στά χαράκι ή στά λόγια. Εξοικολογούμε να περιφρονούμε στα αλλόλεπτα δελτία ειδήσεων και σέ κάποιες ευκαιριακές εκπομπές. Ίσως στά 2.400 χρόνια γίνει κάτι...

Επιστημονικές οι θέσεις του

Θά πρέπει νά είπωθεί πώς ό Γάλλος συγγραφέας, όπως έκανε και για όλα τά έργα του πού μιλούσαν για θαυμαστά ταξίδια και είχαν στόχο νά διδάσουν και νά ψυχραγωγήσουν συνάμα τούς έφηβους τού δεύτερου μισού τού προηγούμενου αιώνα, έπαρνε όλα τά απαραίτητα μέτρα για νά μή λείει άνακρίβειες και ζητούσε άπό τούς ειδικούς τίς βασικές έπιστη-

Ότιχό ρεπερτόριο

Δέν μπορώ νά πώ ότι ένθουσιάζομαι μέ τή έρετινό ρεπερτόριο τού ΚΟΒΕ. Χωρίς άμφισβησία είναι καλή ή ιδέα νά παρουσιασθούν όρετό έλληνικά έργα, αλλά θά έλεγα ότι πέρα από τήν «ερμηφίλη» δέν θέλω κάτι καινούριο. Τόν «Γενικό γράμμα-τά» τού Κοπετάνη τόν είδαμε πριν ένα χρόνο και ή Καμπαρέλλης πρέπει κάποτε νά χλαίη τήν μονιμότητα τού όπό τή ΚΟΒΕ. Υπάρχουν οι άλλοι σύγχρονοι Έλληνες συγγραφείς όξιοι και ένδιαφέροντες. Από τά ένα αρραβάνη επισημάνω:

Τό ταξίδι στη Σελήνη τό 1869 καί τό 1969 Ήταν πράγματι φανταστικά τά έργα τού Ιουλίου Βέρν;

Κι όμως ό Γάλλος συγγραφέας βασίζεταν στούς έπιστήμονες

Κυκλοφόρησε αυτόν τόν καιρό μία καινούρια έκδοση τού μυθιστορήματος τού Ιουλίου Βέρν «Από τή γή στη σελήνη», πού γιά χρόνια πολλά, πριν άπό τόν πόλεμο, άποτελούσε παιδικό μυθιστόρημα έπιστημονικής φαντασίας. Στά χρόνια πού μεσολάθησαν και ιδιαίτερα στην δεκαετία τού 1960-70 ή φανταστική ιστορία τού Βέρν γινόταν πραγματικότητα, καθώς ό άνθρωπος πατούσε στην σελήνη.

Συγκεκριμένο, στις 21 Ιουλίου τού 1969 ένας Αμερικανός άστρονάυτης περπατούσε στό έδαφος τού δορυφόρου τής γής, κάνοντας πραγματικότητα ένα όπό τά πιο φιλόδοξα όνειρα τού άνθρώπου. Εται ό Βέρν άναγορεύτηκε σάν «ό μεγαλύτερος προάγγελος τής σύγχρονης άστροναυτικής», άφού πριν 100 χρόνια, συγκεκριμένα όπό τό 1865 ως τό 1869, δημοσίευσε σέ συνέχειες «σέ έφημερίδα τή θείλια τού «Από τή γή στη σελήνη» και «Γύρω άπό τή σελήνη». Ο Φράνκ Μπέρμαν, πού τή νύχτα των Χριστουγέννων τού 1968 πέ-τούσε πολύ κοντά στό φεγγάρι, έήλωσε τότε μέ άποκρίση πώς δέν μπορούσε νά πιστέψει σέ άπλές συμπτώσεις και ότι, άν τού σύγχρονο διαστημικό όχημα όπό έναν τόπο πολύ κοντά όπό τή σημείο πού έχει διαλέξει στό μυθιστόρημα ό Μπάρμπικαϊν, ό «έπιστήμονας» ήρωας τού θείλιου τού Βέρν πάλι θά είχε εναπολείσει σέ άπόσταση τεσσάρων χιλιομέτρων όπό τή σημείο πού καθόριζε ό Βέρν. Αλλά είναι σύμπτωση ή κάτι άλλο;

Επιστημονικές οι θέσεις του

Θά πρέπει νά είπωθεί πώς ό Γάλλος συγγραφέας, όπως έκανε και για όλα τά έργα του πού μιλούσαν για θαυμαστά ταξίδια και είχαν στόχο νά διδάσουν και νά ψυχραγωγήσουν συνάμα τούς έφηβους τού δεύτερου μισού τού προηγούμενου αιώνα, έπαρνε όλα τά απαραίτητα μέτρα για νά μή λείει άνακρίβειες και ζητούσε άπό τούς ειδικούς τίς βασικές έπιστη-

Η έπιμονή αυτή τού Βέρν δείχνει τή συνεχή φροντίδα του για τή έργα του και τή διάθεση τού για νά μή ριφκινδυνεύσει σ' έναν τομέα πού δέν ήταν ειδικός. Και γι αυτό άλλωστε οι «προφητείες» του δέν είναι τόσο... προφητικές. Επειτα άπό τήν προσέληψη των πρώτων διαστημολόγων και τήν κατάκτηση τής σελήνης όπό τόν άν-θρώπο, έγιναν πολλές άντιπαράθεσεις των όσων περιέγραφε ό Βέρν και των όσων έγιναν στην πραγματικότητα και φάνηκε καθαρά ότι ό Βέρν δέν βασίζεταν στην φαντασία, ούτε έπρόκειτο για συμπτώσεις.

Βέβαια, ύπήρχε μία τεράστια διαφορά: ότι τή διαστημολογία τού Βέρν τινάζεταν μέ κανόνι και όχι μέ τόν πυραύλο. Αλλά στην έποχή τού Βέρν μόνο τή λύση τού κανονίου μπορούσαν νά σκεφτούν. Αλλά και στό μυθιστόρημα, μέσω των ήρώων και μάλιστα τού πλοίαρχου Νικόλ, ό Βέρν διατυπώνει τίς άμφισβησίες του, πού ξεπερνούντά από τήν όρημτικότητα τού Άρνταν, βασικού ήρωα τού θείλιου.

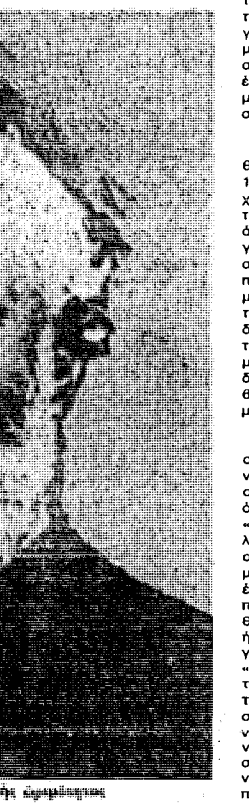
Η γοητεία της εξέλιξης

Ας σημειωθεί, ότι τή «Από τή γή στη σελήνη» δημοσίευσε πρώτα σέ συνέχειες και διαβάστηκε άπό ένηλικες και άργότερα βγήκε σέ θείλιο. Τό ότι τή θείλια διαμελιστική και δίδεταν κατά δόσεις, επέβαλε μία μορφή πού μόνο τή μυθιστορήματα σέ συνέχειες μπορούν νά έχουν: συγκεκριμένα, έπρεπε κάθε φορά ή συνέχεια νά τελειώνει μέ κάτι ένδιαφέρον, νά έχει θά λέγαμε ένα είδος «σασπένς». Τό κοινό έπρεπε νά κεντρίσει, νά τίθεται έρωτική όρεξη και ν' άναμένονται οι άποητήσεις, άκόμη νά γίνονται κάποιες έπαναλήψεις. Επί πλέον ό Βέρν έπρεπε νά κάνει τή μυθιστορήμα τού άναγνώστη όπό ένα έτερόκλητο κοινό, μέ χαμηλό επίπεδο έπιστημονικής κατάρτισης. Γι αυτό

σελήνη. Είναι φανερό, πώς ό Βέρν πίστευε πώς οι άναγνώστες θ' άντιμετώπιζαν τή θείλια, όπως και οι ήρώες του άντιμετώπιζαν τήν περιπέτεια τού ταξιδιού στην σελήνη: μέ μία ένθουσιάζη συμμετοχή. Είναι έντυπωσιακό πώς δείχνει στό θείλιο τή συμμετοχή τού κόσμου στό τολμηρό έγχείρημα και όχι μόνο μέρους των βασικών προσώπων.

Ναντάρ, ένας άπό τούς έκκεντρικούς τής έποχής τού Βέρν. Ια νά στρίψουν τήν άποψη τους, λένε πώς ό «Άρνταν» είναι άναγγραμμάσιμος τού «Ναντάρ». Πολλοί μάλιστα λένε ότι ή πραγματικός Ναντάρ σίγουρα θά δέχονταν νά μπει στην όθίδα τού Βέρν, άν ύπήρχε πραγματικά. Αλλά ένδιαφέροντα στοιχεία είναι ότι, παρά τήν αντίθεση

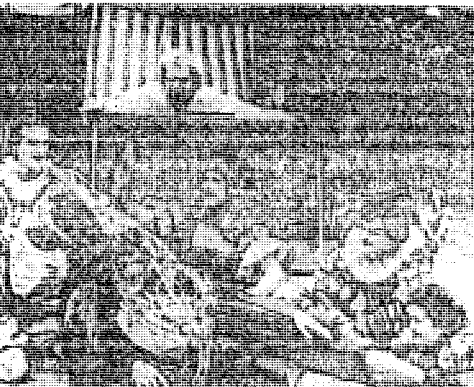

χρόνια και έγγραψε πολλά θείλια, μέχρι τή τέλος τής ζωής του. Γεννήθηκε στην Νάντη τού 1828, ό πατέρας τού ήταν δικαστικός, όπως κι ό παππούς του. Η οικογένεια, λοιπόν, τόν προόριζε κι αυτόν για νομικό.

Οι πρώτες του συγγραφικές άπάπειρες ήταν θεατρικές. Έγραψε κωμωδίες και λιμπρέτα για όπερες. Σέ ηλικία μόλις 11 χρόνων είχε μία μεγάλη περιπέτεια. Μπήκε, κρυφά όπό τούς δικούς του, μούτσος σ' ένα πλοίο «για νά γνωρίσει τόν κόσμο». Αλλά ό πατέρας τόν τόν βρήκε και τόν ξαναγύρισε στό σπίτι. Τότε ό Βέρν έίπε: «Δέν θά ταξιδέψω ξανά, παρά μόνο μέ τή φαντασία μου». Ωστόσο, άργότερα έκανε διάφορα ταξίδια, μέχρι και τήν Αμερική. Μάλιστα τά ταξίδια τού έδωσαν έμπνεύσεις για τή μυθιστορήματα περιπετειών και φαντασίας.

Τά πρώτα τού φανταστικό μυθιστόρημα δημοσιεύτηκε τό 1854 και ήταν τή «Μάστορ-Ζαχαρίας ή ό ρολογας πού έχασε τήν ψυχή του». Από κει και πέρα άρχισε μία χειμαρρώδης παραγωγή θείλιων, πού πολλά δημοσιεύτηκαν σέ έφημερίδες και περιοδικά, σέ συνέχειες, πράγμα πολύ συνηθισμένο εκείνη τήν έποχή. Ο Βέρν έγραψε ή δημοσίευσε δύο και τρία θείλια τού χρόνου κι αυτό συνέχιστηκε μέχρι τό 1905, πού πέθανε όπό διαβητική κρίση. Όμως όρεκά θείλια τού δημοσιεύτηκαν και μετά τή θάνατό του.

Ο δημιουργός τόνων και τόνων θείλιων έπιστημονικής φαντασίας, περιπετειών, φανταστικών ταξιδιών αλλά και έργων όπως ό «Μιχαήλ Στρογκόφ» ή «Ο λαχόνος», γοητεύει και έξακολουθεί νά γοητεύει τή παγκόσμια κοινή, μικρούς αλλά και μεγάλους. Ο Βέρν είχε (και έχει) τή δύναμη νά μας κάνει νά πιστέψουμε ότι όλα εκείνα τά θαυμαστά ταξίδια είναι άληθινά ή έφικτά. Ο Γκωτίε, μιλώντας για τή θείλια τού Βέρν, έλεγαν: «Τό μαθηματικό πνεύμα ίμπεύει τή χίμαιρα». Ο συγγραφέας κατορθώνει νά μας πείσει ότι είμαστε εκεί — ή ότι μπορούσαμε νά είμαστε — και μάλιστα βοηθάει νά όνειρευόμαστε. Θά μπορούσαμε, λοιπόν, ν' άντιστρέψουμε κανείς τά λόγια τού Γκωτίε και νά πει ότι τή παθητικό πνεύμα κα-

Μία σκηνή από τήν άγγλική παράσταση τού «Όνειρου καλοκαιρινής νύχτας».

Θεατρικές παραποιήσεις

Ζαϊέληρ, «Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας», από τόν Βρετανικό διάσο «Νιού Σαϊέληρ Κόμπανου».

Από τά πιο δημοφιλή, πιο πολυπαιγμένα και πιο γλυκύπικρα έργα τού Ζαϊέληρ, τή «Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας» άποτελεί μία έντυπωσιακή σύζευξη τού πραγματικού μέ τή φανταστικό, μία υπερβατική κωμωδία όπου τή έρωτική υμνητική ειπίζεται μέ τή μετοφορά τού και στάν όνειρικό χώρο. Εται ό κόσμος αυτός, όπου συνειρμούνται άνθρωποι και δαιμόνιο και συνενώνουν τά πάθη τους και τίς άδυναμίες τους σ' ένα έρωτικό παιχνίδι, άναπόφευκτα διονυσιακό ή οισθησιακό και οεζουαλικό, είναι γνήσια ποιητικό. Η έρωτική όγνωση των δυο ζευγαριών, μέ τίς εύμετάβλητες διαθέσεις, ό έρωτισμός των δαιμόνων, αλλά άκόμη και ή έρωτική παρωδία πού παρουσιάζουν οι έρασιτέχνες: μυστήριο ήθοιοί, διαποτίζουν τήν όργη μέ τή παράλογο () των έρωτικών σχέσεων, σ' ένα κόσμο όπου όνειρο και πραγματικότητα καταργούν τά όρια τους, σέ σημείο πού οι σκηνές τού θροέα και τής Ιππολύτης, γενικά οι σκηνές έξω όπό τή όνειρο, νά φαντάζονται περιεργές στό θεατή πού ζει, μέσο άπό τούς στίχους τού Σαϊέληρ, τόν κόσμο τού όνειρου μέ περισσότερη συμμετοχή. Είναι ατόνητο, έξόλλου, ότι μία τέτοια κωμωδία είναι πλούσια σέ τραγούδι και χορό.

Η παρουσίαση τού έργου αυτού τού Σαϊέληρ παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες, μία και άπαιτεί νά συνταραχθούν όλο τά στοιχεία πού περιλαμβάνει μέσο του, σ' ένα πειστικό σύνολο, πού θά άνοδεύει τήν γοητεία τής κωμωδίας. Είναι περιεργό, ότι, παρ' αλά αυτά, τή «Όνειρο» παίζεται μέ ιδιαίτερη προτίμηση άπό μαθητές, έρασιτέχνες, διάσους νέων, μέ μία συχνότητα πού έκπλησσει. Παίζεται, βέβαια, και όπό μεγάλα θέατρα, τόσο στην Βρετανία όσο και στις άλλες χώρες και τίς πιο πολλές φορές όζει σέ δοκιμασία τίς ικανότητες σκηνοθετών και ήθοισμών. Ο Τόμπυ Ρόμπερτσον, πού σκηνοθετεί τήν βρετανική παράσταση πού είδαμε, προτίμησε τήν όπλότητα τής «φτωχού» θεάτρου τής έποχής τού Σαϊέληρ όσον όφορά τό σκηνογραφικό στοιχείο, έχοντας όμως, όπό τήν άλλη μεριά έναν «πλούσιο» κοστούμιών αλλά και τόν πλούτο των ταλέντων των ήθοισμών του. Χρησιμοποιώντας νέους ή παλιούς έρμηνευτές, έδωσε στην παράσταση τού έναν έντυπωσιακό ρυθμό και μία ζωντανά όπου τό ρομαντικό στοιχείο άναπτύσσεται μέσο όπό τή πραγματικό, τό έρωτικό μέσο όπό μία πειστική έοσμηνη παθημηνότητα, τό κωμικό μέσο όπό ένα παιχνίδι μέ ασάφες άναλογίες. Η παράσταση τού Ρόμπερτσον ήταν έπίτευγμα, αλλά και μόνημα για σκηνοθέτες και ήθοισμούς, μία γοητευτική θεατρική έμπειρία αλλά και μία δόξα ή πολλές προεκτάσεις.

Ετα ήταν σωστό νά έχωμε κανείς κάποιους ήθοισμούς όπό όλους και, παρουσιάζοντας τήν παράσταση, γινόταν κατανοητό ότι έν ξεχωρίζαν κάποιον, αυτό όφείλεται στό ότι είχαν πού σημαντικούς ρόλους. Η έρμηνεία των ρόλων θροέα - Όμπερτον και Ιππολύτης - Τιάνας άπό τούς ίδιους ήθοισμούς έπαιξε, βέβαια, μία σκηνοθετική λύση (πού ύποθετα τήν άναφορά στα πραγματικά και φανταστικά) αλλά έδειξε και πόσο τακτονοήτοι ήθοισμοί είναι ό έπιβλητικός Πίτερ Γούντγουρντ και ή γεμάτη ζωντανά Άλυσον Σπίρο. Γοητεύει τούς Πάικ ό Τζών Μάκ Άντριου, ύπερπαικνίς κι αυτός τήν άποψη πώς πραγματικό και όνειρικό είναι άεχώρηστα, ενώ ή τεράστια τήν φαντασία Γκόνασον, Πάλλ Βένανμυλ, Μάρκ Κόλινγκ και Σπίρο Γκόρντον (πού άντιστοιχα έρμηνεύουν τούς ρόλους των Ερμάς, Δημήτριου, Άνδρόνικου και Ελένης) πρόσθεσε χάρη αλλά και όνιμια στην παράσταση. Περιήμιος ήθοισμός ό Βιτζέντια Νόλ, έδωσε έναν εύφάντο και χωστή Μπόστον, ενώ ή Σίου Χόττ, σάν έρωτικό πρόσθεσε μία χαρακτηριστική νόη σ' όλη τήν παράσταση. Νά δεικνυριάζει πώς κανείς ήθοισμός δέν ύπόκειται στην άπόδοση τού ρόλου τού και πώς τό σύνολο τού «Νιού Σαϊέληρ Κόμπανου» παρουσιάζει σάν ένα συγκρότημα όπλοτα δέμενο και όποδοτικό. Άντιπώς, δέν μπορώ νά μήλω για τή σκηνακή τού Σάμον Χίγλεϊ, γιατί όπό μία κακοτυχία τήν πρώτη βραδιά πού παρακολούθησα τήν παράσταση, δέν είχαν έρξει τά σκηνακή ούτε τά μουσικά όργανα. Τά κοστούμια των Τών Γκωϊντνάλιν και Σάμον Χίγλεϊ κινού-

Ο Ιουλίου Βέρν από γραφείο τής έπιβλητικής

τήτά του από το ΚΘΒΕ. Υπάρχουν κι άλλοι σύγχρονοι Έλληνες συγγραφείς άξιοι και ενδιαφέροντες. Από τα ξένα ρεπερτόριο σημαντικοί, βέβαια, είναι οι Ιβνικοί «Βρυκλάες», αλλά γιατί πάλι δυό επαναλήψεις ξένων έργων; Ξ' ένα θέατρο με 100 και πλέον θέσπιους θα περιμένε κανείς να γίνεται πιο ουσιαστική δουλειά.

Πάλι το μνημείο

Τό έχω γράψει πολλές φορές, αλλά τό θέμα δεν θά εξαντληθεί, έφασον δεν διαρρέωνται. Ο άνθρωπος θαυδαλμένος πού άσχημαίνει τις άσους τών αγαλιώντων και τών ανδρίωντων, άδελφει, βέβαια, άνωμότητητα, καθώς άνώμυνοι «κύριοι» γράφουν άπάθια και δυσνόητα σήματα και συνθήματα. Και οι μίμ δράστες φαίνεται ότι είναι άνιστοι. Τί γίνεται, όμως, με τούς άρόμους και τις υπέρσους τούς; Δεν θά μπορούσαν νά άποστέλλουν τό τακτό άποσπύμα τό είδικους άνθρώπους γιά νά άπορρυσπώνουν τό έργο τέχνης, ίσως ό συνεχής καθάρσιμος νά πείσει τούς δράστες ότι ματαιοπονούν.

Μακριά πέρα άπ' τό χιονισμένα βουνά, φαίνεται τό πρώτο φώς της μέρας. Οι φωνές, οι κλαγγές τών όπλων γεμίζουν τό άγονο τοπίο και σκαρφαλώνουν γύρω στους ψηλούς πέτρινους βράχους. Τό σήμα, τό πόδια, τό χέρια κινούνται άσποκα, θασινίζονται από μία δίδασκη νευρικήτητα. Ο καθένας είναι σά νά στριφογυρίζει μέσα στόν έαυτό του.

Τά μάτια όμως δεν έχουν καμιά άγωνία, είναι αστισμένα σά νά πρόκειται νά δούν ένα πράγμα παράξενο. Είναι γεμάτα άπ' αυτό πού περιμένουν. Αργά έρχεται τό γκρίζο πρωί σά πεθαμένο. Υπάρχει, μία θαθεία γαλήνη ο' όλα τά πρόσωπα. Μπαίνουν στη γραμμή βουθού, σά νά κρατάμε την άναπνοή μας. Προχωρούμε ό ένας πίσω άπ' τόν άλλο. Τό κρόνος σφίγγει τούς κροτάφους, ό ιδρώτας παγώνει στό μέτωπο, άναπνέουμε θαρείά, ό άχνός θγαινει ζεστός άπ' τό στόμα. Πατάμε μέσα στη λάσπη. Όλη τη νύχτα δέ σταμάτησε ή βροχή κι' ή γή έγινε μία νερούλη έκταση, χωρίς αντίσταση. Βαδίζουμε στις πλαγές ενός λόφου πού τό χρώμα του είναι μαύρο σόν τήν πίσσα, και τό πόδια θουλιάζουν ως τό γόνατο. Χορόδρες, θαθείς σχισμές χωρίς ένα πρόσινο φυτό άλωσιόδιου γυμνές, κατεβαίνουν ως τό μεγάλο ποτάμι με τις άψηλές όχθες και τό θαλό νερό τους, όπως κυλάει όρμητικά όλο μας κόβει τό δρόμο. Αυτό τό μαύρο χρώμα της Αθλανας οού δίνει τήν αίσθηση της κόλασης. Νομίζει πως πνίγεται σέ μία θάλασσα λάσπης. Περνάμε άνάμεσα από ένα χωριό πού καταβαίνει όριστερά κ' ένώνεται μ' άλλα χωριά στήν ίδια διεύθυνση. Αστρα πολλά τό σπίτια πάνου στο μαύρο χρώμα, έρμια, δεν κανίζουν, δεν έχουν πόρτες, παρόθρια, είναι σά φαντάσματα πού δεν έφυγαν, ένα έφτασε ή μέρο. Κονείς άντρες δεν υπάρχουν έξω από τό δρόμο, τό χαμόγελο κανενός κοριτσιού, ή θλίψη καμιάς γυναίκας στό παρόθριο. Άνεβαίνουμε μέσα στη σιωπή πρός τήν κορυφή τού λόφου άπ' όπου άρχίζει και χύνεται πρός τό κάτω μία θλόσση άναπνέουσα. Πίσω μας τό γκρίζο βουνό πού μοιάζει τεράστιος βράχος, φαίνεται τώρα καλύτερα, ξεχωρίζουμε καθαρά τό σχήμα του. Κοιτάχουμε τό κάθε πράγμα, όπως ένας άνδρας πού έξερει καλά, πώς μπορεί, ό,τι θάλπει, νά τό θάλπει γιά τελευταία φορά, νά μή τό ξαναδεί ποτέ άλλοτε. Είναι μέσα στο μάτια μας αυτό πού θάλπευμε, τό μαύρο χρώμα, τό σπίτια, μία πέτρα, ένα φυτό και θά μείνουν γιά πάντα άν δεν μάς βρει ό θάνατος. Και μαζί ένας άλλος κόσμος πρόσωπα άγαπημένα, όντικείμενα άγαπημένα, μία πολιτεία, ένα σπίτι, ένας δρόμος, μία θάλασσα, ένα πουλί, ένα δέντρο, σχηματίζονται πίσω άπ' αυτό πού θάλπευμε.

Πέρα άπ' τήν κορυφή τού λόφου είναι τά μεγάλα βουνά, όπου πρέπει ν' άνεόθουμε. Κρυμμένοι πίσω από μεγάλες πέτρες παρατηρούμε τό έδαφος πού θά περάσουμε. Μία σειρά από ύψωματα καταπράσινα με θαθείς χαρόδρες. Πυκνή ή θλόσση, Στο βάθος ένα χωριό και πάνου όπ' τό χωριό μία κορυφή γυνή, πέτρινη. Τό χωριό κανίζει σά νά μή καταλαβαίνει τίποτα. Κοιτάζουμε χωρίς νά μιλήσει αυτό τό τοπίο. Προσέχουμε άπέναντι ν' άνακαλύψουμε τούς άλλους ανθρώπους πού πρέπει νά σκοτώσουμε, τό ίδιο θά κάνουν κι' αυτοί, θέλουμε νά μαντέψουμε και τήν παραμυθική κίνηση, άφήνουμε τά μάτια καρφωμένα μακριά. Τά πρόσωπα δεν είναι άγρια, έχουν μίμ παρόξενη σιωπή, πού σέ τρομάζει. Τό κρόνος έγινε ένας παγωμένος κύκλος γύρω στό κεφάλι, όμως πιά δεν έπιτρέπεται νά τό θγάλει κανείς.

Τά κανόνια άρχίζουν ν' άκρωτηριάζουν τά σήματα. Οι όθίδες ακόνουν γύρω μας και ξεριζώνουν τά πράσινα φυτά, άνοιγουν μεγάλους άλκικους ο' κ' άπινός πού σπώνεται άνεβαίνει πρός τό μολυβένιο ουράνιο. Δεν μπορούμε νά κινήθουμε γρήγορα. Άνοιγουμε δρόμο άνάμεσα από δέντρα πυκνά,

απαρηχίζουμε μετρία γιά νά μή λείει άνακριβώς και ζητούσε από τούς είδικούς τις θασικές έπιστημονικές γνώσεις.

Ετοι παρουσιάζει πληροφορίες έπιστημονικές πού μπορεί νά τις βρει κανείς σά «μαθήματα» έκλαίκειμένης άστρονομίας» τού Αραγκό. Ο Βέρν πολύ άπείχε από τό νά είναι έπιστήμονας και είναι γνωστό ό,τι κατέβαλε μεγάλες προσπάθειες γιά νά κατανόησει όσα διάβαζε και μετέφραζε στις σελίδες του. Κυρίως ζητούσε τη βοήθεια τού έξεσδάφου τού Ανρί Γκαρσέ, πού ήταν μωθηματικά και ουνεργάτης τού Μπερτράν, Ισάβιου γραμματέα της άκαδημίας έπιστημών. Η συνεννόσια του με τούς έπιστημονικούς φαίνεται και από ένα γράμμα πού έστειλε στόν έκδότη τού Ετζέλα, όπου έγραφε: «Αυτό τό θίβλιο έχει κομμάτια πολύ έπιστημονικά και άλγεβρικά. Πρέπει λοιπόν νά τό μελετήεις ένας μαθηματικός έμπιστόςτης. Εχω τών άνθρώπων αυτό πού είναι συνενγάρτης τού Μπερτράν».

κάνει τό μυθιστόρημά του άναγνώσιμο από ένα έτερόκλητο κοινό, με χαμηλό επίπεδο επιστημονικής κατάρτισης. Γι' αυτό άλλωστε και ή προσοχή του ήταν μεγαλύτερη όταν έθιγε δύσκολα έρωτήματα.

Αυτό, ώστόσο, γινόταν και σέ πολλότερα μυθιστορημά του, όσα συνενάγονταν γνώσεις. Και δεν λείπουν οι σκηνές ή τά έπεισόδια όπου ό Βέρν άναγκάζεται νά δώσει λύσεις περιέργων. Ο Μισέλ Αρντάν, γιά ν' άντικρούσει τό έπιχειρηματικό πού Νικόλα, μεταχειρίζεται μία ποιστική φρόση: «Η άπόσπηση είναι μιά μάταιη άδελή, ή άπόσπηση δεν ύπάρχει», - πού δεν πείθει κανέναν, αλλά βοηθάει τό Βέρν νά ξεφυγεί ένα σκόπελο. Σέ άλλες περιπτώσεις τό Βέρν γίνεται μεγάλος. Στη σκηνή πού ρωτούν τόν Αρντάν: «μ' έ τί τρόπο θά έπιστρέψετε από τη σελήνη», έκείνος άπαντά: «Δέν θά ένονηγούμαι». Ο Βέρν ήξερε πως στήν έπαχή του δεν μπορούσε νά δώσει λύση γιά ένα ταξίδι μετ' έπιστροφής πρός τη

Ο Ιούλιος Βέρν στά χρόνια της ώριμότητας

Ολοι ένδιαφέρονται, συζητούν, μερικοί ένδουν χρηματική βοήθεια, θέλουν νά είναι συντελεστές τού ταξιδιού πρός τη σελήνη.

Πρόσωπα και πράγματα

ΑΞΙΖΕΙ νά δει κανείς άκόμη μερικά στοιχεία τού μυθιστορηματος. Τό πού έντύπωσιακά πρόσωπα πού είναι ό Αρντάν, πού όχι μόνο ένθουσιαζάτεται με τήν έπιχειρήση τού Μάρμυρκαίου και τών άλλων, αλλά δέχεται νά είναι ό πρώτος έπιβάτης τού θάλμητος.

Σ' αυτό τό πρόσωπο, πού τό ζνομά τό θγαίνει ίσως από τη λήξη «άρντεντ», πού σημαίνει «στραφους και φλογερός, πολύ ζναγνώριαν μίμ μεταφορά τού

άποψη πού μπορεί νά δημιουργηθεί, ό Βέρν δεν ήταν καθόλου ύμνωδός της τεχνικής πρόδου - τό αντίθετο μάλιστα. Κάπου στά θίβλια του προβάλλει πούους κινδύνους μπορούν νά δημιουργήσουν τά ύποβρύχια, ενώ σε άλλα έργα έλχνει πώς τό κανόνι παίζει έπικίνδυνο ρόλο, όχι μόνο σάν όπλα, αλλά και γιά μεγαλύτερες καταστροφές.

Ακόμη, στό θίβλιο δεν ύπάρχει ούτε μία γυναικα. Όταν ό Αρντάν παίρνει γράμματα από ύποψήμιες συζύγους, λέει: «Πά πώς έκεί πάνω γιά νά πάρω τό ρόλο τού Αδάμ με μιά κόρη τής Εύας, όχι ύψαριστό». Τό μόνο πού θά έμενε θά ήταν νά συναγνώση πού φίδια!.. Νά σημειωθεί πώς ό Βέρν ήταν γνωστός μισογύνης.

Μερικά στοιχεία βιογραφικά

Ο Βέρν έζησε πολλά

να ονειρευόμαστε. Θα μπορούσε, λοιπόν, ν' άντιστρέψει κανείς τά λόγια τού Γκαίτε και νά πεί ότι τό παθητικό πνεύμα κατευθύνεται από τη χίμαιρα και ή φαντασία καθοδηγεί τη δημιουργία.

Τώρα πού ό άνθρωπος πάτησε στή σελήνη, ή άνάγνωση τού θίβλιου τού Βέρν δεν μπορεί νά θεωρηθεί καθόλου ξεπερασμένη. Ας μίμ ξεχάσουμε ότι τό έπίτευγμα τών Αμερικανών άστροναυτών έρμηνεύτηκε και με μυθικές άναφορές. Ο Αλμπέρτο Μοράβια έγραψε στό «Νουβέλ Ομπσερατόρ» τού Ιούλιου τού 1969: «...Βρισκόμαστε μπροστά σέ μία μυθολογική έκρηξη άνευ προηγουμένου». Και ό δόκτωρ Μύλλερ, τής ΝΑ-ΣΑ, έπεί: «Οι συνέπειες της διαστημικής έξερεύνησης θά είναι πολλές πνευματικές...». Η κατάνκτηση τού διαστηματος θά δώσει καινούριο σκόπο στήν άνθρωπότητα». Ο Βέρν τό είχε νιώσει όλα αυτά πρίν 100 και πλέον χρόνια και έγραψε τη δική του μυθική έποποιία γιά τήν κατάνκτηση της σελήνης.

συμπεριφορά ύποπλου σκεπτόμενο και ύποπτο. Δυστυχώς, δεν μπορεί νά μιλήσει γιά τό σκηνακό τού Σάιμον Χίγκλετ, γιατί από μιά κακοτυχία τήν πρώτη βραδιά πού παρακολούθησε τήν παράσταση, δεν είχαν έρθει τά σκηνακό ούτε τά μουσικά όργανα. Τά κοστούμια τών Τίμ Γουίντσλιντ και Σάιμον Χίγκλετ κοντά στήν παράδοση, αλλά με πολύ φαντασία. Πολύ καλή έπίσης ή χορογραφία και ή κίνηση πού έδωσε ό Τέρρυ Τζών Μπλέτς, άποδόθηκε από τούς ήθοισούς με ικανότητες χορευτών. Γενικά, τό «Ονειρο κολοκαρινής νύχτας» ήταν μίμ παράσταση ύψηλού επιπέδου και μός θύμιζε θεατρικές έμπεριες πού χρόνια είχαν νά μός συγκινήσουν και νά μός ψυχαγωγήσουν με τόση πληρότητα.

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΞ

Π. Σωτηρίου

ΕΛΛΗΝ

Αλεξανδρος Φιλίππου και οι άλλοι Έλληνες διαδίδουμε άπογευματινές έρμηριδες ήμφιλορησά τό μεγάλα κόμματα μλούμε πύ στόν ένικό άλλοτε κοιτούσαμε τη δουλειά μας και θαλούεμασαν δύσκολα τώρα κοιτούμε τήν πάτηή μας και μούλυν τη θρίσκιση εύρύμα Αλέξανδρος Φιλίππου και όλοι σκεδόν οι άλλοι Έλληνες

κ' είναι σά νά σχηματίζονται γύρω μου οι πολιτείες τών νεκρών κι' οι πολιτείες έκείνων πού περιμένουν τό θάνατο. Φοινύονται μερικά πτώματα. Ο θάνατος πορομόρφωσε τά πρόσωπα σέ μιά στάση άπίθανη μέσα στή λάσπη κάτω άπ' τά λγα άκρωτηριασμένα δέντρα. Τό σκοτάδι ξεσκέπασε γιά μιά στιγμή τούς πεθαμένους. Δεν είναι γυνιοι ό νεκροί. Ο ζωντανό είναι γυνιοι.

Ολόγυρα στά μεγάλα χιονισμένα βουνά λάμπουν άμέτρητες φωτιές σά νά ύπάρχουν τεράστιες πολιτείες, άλλόκοτες πολιτείες φωτεινές πού δεν έξερει κανείς πώς ύψώθηκαν γιά μιά νύχτα και τό πρσί θά εξαφανιστούν σά νά είναι όράματα πού περνούν μέσα στό κουρασμένα μάτια μας. Μακριά, πολύ μακριά, οι πραγματικές πολιτείες θά κομούνται κάτω από έφαλτική όνειρα και κάποια σήματα θά ένώνονται γυνιά, γεμάτα άγωνία, χωρίς άναπνοή, χωρίς σκέψη, τυφλά άνακατοπλήτα.

Κάποιος λέγει: «Η βροχή ποτίζει τό σώμα μου. Νιώθω μέσα στή λάσπη παγωμένα τά πόδια μου. Ξέρω θά μού τό κόψουν και θά γυρίζω στους δρόμους με δύο εύλινα πόδια». Σέ ποιών μιλάει. Ολοι γύρω του τόν άκούν, όμως κανείς δεν άποκρίνεται. Μήπως πιά μπορούμε νά μιλούμε μονάχα με τό φαντάσμα, με τις μούσες πού φορούν οι άνθρωποι κι' όχι με τούς άνθρώπους; Τί μπορούμε νά πούμε στόν άλλο αυτή τήν ώρα! Μόλις άνοιούμεε τό στόμα μας θά ξεχάσουμε αυτό πού θέλαμε νά πούμε. Επειτα οι σκοτωμένοι δεν άκούν κ' είναι γεμάτη άπ' τόν άπέραντο θάνατο ή άκοή μας. Κατόνητος άκατάληπτη ή άμυλία μας. Τήν άκούει ό θιπάνος μας και δεν καταλαβαίνει, κοιτάζει αστισμένους τό πρόσωπο πού τού μιλάει κι' άπαντά με τόν ίδιο τρόπο. Μήπως μόνο στόν έαυτό μας μπορούμε νά μιλήσουμε νά ύπάρχει ό έαυτός μας; Μήπως δεν είμαστε πιά άνθρωποι όφού γίναμε όλόκληρη πόλεμος κ' είμαστε φαντάσματα πού παλεύουν νά σταθούν άρθια, όπως καταλαβαίνουμε ότι τό κορμί μας άρχισε νά σαπίζει άπ' τη βροχή και τά πόδια μας νά γίνονται λάσπη.

..

Κάποιος κάθεται σέ μία πέτρα κοντά στη φωτιά κάτω άπ' τούς βράχους και κοιμάται κρατώντας με τις δυό παλάμες τό πρόσωπο. Φαίνεται κάποια στιγμή σάν ένα παιδί πού νειρεύεται. Είναι σάν τό άσωτο παιδί πού τό θρήκε ή νύχτα, ή πρώτη δύσκολη νύχτα, μακριά άπ' τό πατρικό σπίτι μέσα στους άγνωστους δρόμους της γής και κινηνημένο άπ' τήν κορούρα στή τό φόβο κρύφτηκε κάτω νά κοιμηθεί.

Παρόξενο ένα θήμα καρδιά περιμένει άγνωστους ό θάνατος. Κι όμως όλοι γύρω μπορεί νά κλείνουν στό αίμα τους τη σκεπτική μανία της καταστροφής και μαζί τήν ψυχή τών παιδιών πού νειρεύονται κοντά στους άγγέλους. Κόποιος ίσως νά μιλούν χωρίς νά τούς θάλπει κανείς, χωρίς νά τούς άκούει κανείς με τις γυναικές πού έμειναν μακριά, πολύ μακριά, άνάμεσα στους κίτρινους κόμπους τού φθινοπώρου με τόν ήλιο πεθαμένο μέσα σά σκοτεινό φερόμα, νά μιλήν με τά πρόγματα πού περιμένουν λυμπεσία στις κλειστές κάμαρες κάποιοι σπιτιού ξεχασμένου στή γαλήνη, μ' έν πουλί, μ' ένα δέντρο, μ' έναν άγαπημένο άνθρωπο πού τόν θυμούνται και τόν άνασπινούν δίπλα τους με όντικείμενα γεμάτα σιωπή πού μείνουν σάν ζωντανά μέσα σά χέρια τους.

Μιά φωνή άκούγεται νά σγίζει τη σιωπή: «Πως νά θαδίσω μέσα σ' αυτό τό σκοτάδι. Δέ θάλω τίποτα. Δέ πατήσω τούς σκοτωμένους. Σέ κάθε θήμα μου μπροστά κ' ένα πτώμα».

Η νύχτα προχωρεί βαρείά, καταθλιπτική, έρμενη, μ' ένα πρόσωπο πού κάθε στιγμή γίνεται πύμ τραγικό. Ο ύπνος παραλύει τό κορμί πού έχει πισπίσει άπ' τη βροχή και τρέμει. Ολοι κοιμούνται μ' άνοιχτά τά μάτια. Μέσα στή σιωπή τού θανάτου βρέχει διάσποκα. Ο καθένας είναι σάν πεθαμένος, μέσα στόν έαυτό του.

περνάμε χαρόδρες σχεδόν κάθεται, άπότομες όπως ένας γκρ- άλλος, άνεβαίνουμε ύψώματα ενώ τό έδαφος άλλοτε γλιστράει ή άλλοτε θουλιζεται κάτω άπ' τά πόδια μας.

Ο θόρυβος κ' ή ταραχή της μάχης όλοένα μεγαλώνουν. Είναι ό νά γκρεμίζονται τά βουνά, νά ούρλιαζε ό άέρας, άριες θάλασσες νά όρμουν πάνω στις σπείρες, μία θύελλα σκοτεινή όλα τ' άνασπύρα, νά ταράζεται ή γής ως τά σπλάχνα της σά νά πρόκειται νά καταστραφεί ό κόσμος ολόκληρος. Ο θάνατος χύνεται άπάνου μς άπ' τη γή και τόν ουράνιο, με άμέτρητα χεριά, με πόδια άναρίστη, άκαταπόνητος, άπειρος. «Συρρίλουν τά μέλη, κεφάλια, πέτρες, εύλι, τινάζονται στόν άέρα». Για μιά στιγμή στεκόμαστε αστισμένοι. Αναργιρά ή ψυχή. Ο καθένας μένει άκίνητος, τά χάνει, σταυρώνει ή χέρια, νειρεύεται, θυμιάται, ένα παιδί, μία γυναικα ό κανός πύ ύψώνεται άπ' τό σπίτια μέσα στό πρήμ πλημυρίζεται τά μάτια του, δακρύζει, προσέχεται, μόνο γιά μιά στιγμή, τρέμει, πέφτει στή γ, σκόβει με τό δαχτυλίδι του τη γή γιά νά κρυφτεί μέσα της, ένώνεται με τη γή, τί είμαστε, ύπάρχουμε, διαλύεται ό έαυτός μας, κρύος ιδρώτας περιβρέχει τό σώμα μας, ό τρόμος κ' ή άγωνία μός μεταμορφώνουν σ' ένα όσπασμένο έντομο, κοουλιούραόμαστε σάν τό φίδι μόνο γιά μίμ στιγμή, ένας άέρας θανάτου χαιδέει τό πρόσωπο, ή καρδιά πεί νά σταματήσει, κρατάμε τήν άναπνοή μας, χιλιάδες πρόσωπα θανάτο μός κοιτάχουν, παγώννι τό αίμα μας. Μία όθίδα πέφτει πάνω ο' έν πτώμα και τά κομμάτια άπ' τη ζεστή άκόμια σόρκα χτυπάν τό μούτη μας. Ένας άλλος ακόνεται πιά πέρα. Μιά σφαίρα καρφώνεται σι στόμα. Τό σώμα σπινδρίζεται καταγής, κίτρινίζει τό πρόσωπο, όπυ ξερνόει όλο τόν τό αίμα. Ένας άκόμια σκονάεται. Η ίδια νύχτ σκεπάζει τά μάτια, τόν ίδιο μαύρο χέρι τού θανάτου άγγίζει τό κορμί στό μάγουλο σέρνεται κόκκινο τό αίμα. Κι είναι κάτι σάν μέθη και σέ τρέλλα. Τό αίμα έμυνάει στόν καθένα τά άγρια έντομικά, ό τρόμος τού θανάτου μού πρωτόγνωτη όρμη. Υψώνουμε φοβερές κρουγές «Αέρα, Αέρα» πού είναι σά νά διασχίζουν ολόκληρη τη γή, τί άπέραντες θάλασσες και νά φτόνουν τόν έν ουράνιο. Όλο γίνονται πύ δυνατές, πιά άγριες, πνίγουν κάθε δούροδο, φέρνουν τόν τρώ ως τό βάθος της ψυχής, όπως όλοι όρμούν σάν τρελλοί πάνω σθ θάνατο. Σφίγγουν τό όπλο τό χέρια, λάμπουν οι άλκυχες, τρίζουν τ

δόντια νά σπάσουν, τεντώνεται σά χορδή τό κορμί, τρέχουμε, σά νά ειρνευόμαστε τό θάνατο, προχωρούμε σάν τη θύελλα, δεν ύπάρχουν έμπόδια, τό μάτια άγρια, θαλά, τυφλά, τό αίμα μεθυμένο στις φλέβες, τά πόδια πατούν τούς σκοτωμένους, άνεβαίνουμε. Οι άλλοι φεύγουν, άφήνουν τό όπλα, πετούν ότι τους βαρύνει, γιά νά κρυφτούν στό σκοτάδι πού έρχεται. Η μάχη τελειώνει. Πέφτει παντού μία θαρεία σιωπή.

..

Πάνου άπ' τά κεφάλια μας μεγάλοι βράχοι, όπου στέκονται οι σκοποί και φυλάγουν μέσα στή νύχτα. Δίπλα τους οι σκοτωμένοι πού τούς σκέπασε τό σκοτάδι άκίνητοι μέσα στό δικό τους θάνατο πάνω στους άγριους βράχους. Κανείς δεν μπορεί νά πιστέψει ότι σκαρφάλωσαν άνθρωποι σ' αυτούς τούς γιγάντιους πέτρινους όγκους και μαζί τους άνέθηκε ό θάνατος. Τά φαγωμένα καρφιά άπ' τά παπούτσια γλιστράν μόλις τό πόδι κάνει ένα θήμα.

Κόποιος λέγει στό σύντροφό του: «Πάμε μαζί. Φοβάμαι τούς σκοτωμένους. Μού φαίνεται πως οι σκιές τους κυκλοφορούν άνάμεσά μας, κρύβονται στό σκοτάδι και καρδιάνται τούς ανθρώπους. Ο άέρας τρέμει ν' άγγίζει τά πτώματα». Ο άλλος ουσπαινει. Επειτα λέγει πολύ σιγά: «Θά έπρεπε κόβε πεθαμένους νά γίνονται στόν ουράνιο έν άστρο». Κάθε μούριο της νύχτας κρύβει μέσα τού τό θάνατο και τόν τρόπο. Βρέχει σιά πάνου στό κοιμημένο πρόσωπο, σά κουρασμένα σήματα. Ξαναλέγει στό σύντροφό του: «Μέσα στό αίμα μας ύπάρχει άπολιθωμένος ό τρόμος γιαντί είμαστε άνθρωποι. Ετοι όλοι οι ήρωες είναι φανταστικοί. Γίνασαι ήρωας γιατί δέ θέλεις νά πεθάνεις. Κόποτε ένας τρελλάς σ' ένα όσλο έφειανε όλη τη μέρα ήρωες από χαρότιν, κ' όταν έρχότανε ή νύχτα τούς πετούσε στό δρόμο σάν ένα πράγμα άκρωστο. Οι άλθινοί ήρωες έχουν μέσα τού τό κενό τού κόσμου και θέλουν νά μιλήσουν με τό άνηθ, τό πουλί, τούς άγγέλους». Ο άλλος δεν άπαντάει.

Οι στρατιώτες άνάθουν μεγάλες φωτιές κάτω άπ' τούς βράχους